

ชีววิทยาและการขยายพันธุ์เก้ง.

โอภาส ขอบเขตต์.

ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2524.

บทคัดย่อ

เก้ง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ฟาน” มีชื่อสามัญ (Common name) เป็นภาษาอังกฤษว่า Common Barking Deer มีชื่อวิทยาศาสตร์ (Scientific name) ตามภาษาลาตินว่า *Muntiacus muntjak* Zimmerman, 1780 จัดไว้ในวงศ์ (family) Cervidae หรือพวกเดียวกันกับกวางป่า และอันดับ (order) Artiodactyla หรือพวกสัตว์กีบคู่ทั้งหลายมีกระจายพันธุ์ทั่วไปเฉพาะในเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ศรีลังกา อินเดีย พม่า ไทย ลาว จีนตอนใต้ เวียดนาม เขมร มาเลเซีย และอินโดนีเซีย มีทั้งสิ้น 15 ชนิดย่อยหรือ subspecies (Whitehead, 1972) สำหรับประเทศไทย Lekagul and Mcneely (1977) รายงานมี 2 ชนิดย่อยคือ *Muntiacus muntjak yaginalis* Boddaert, 1785 โดยพบทั่วประเทศตั้งแต่เหนือคอคอดกระขึ้นไป มีขนาดเล็กสีทึบ และ *Muntiacus muntjak peninsulæ* Lydekker, 1915 พบตั้งแต่คอคอดกระลงไปจนถึงมาเลเซีย มีขนาดใหญ่กว่า สีสดใส และขนาดเขายาวกว่า อย่างไรก็ตาม Whitehead (1972) รายงานว่าประเทศไทยมีเก้ง 3 ชนิดย่อย นอกเหนือจาก 2 ชนิดย่อยดังกล่าวแล้วอีกชนิดย่อยหนึ่งคือ *Muntiacus muntjak curvostylis* โดยมีการกระจายพันธุ์เฉพาะในภาคกลาง (endemic subspecies) ของประเทศไทยเรา

เก้งเป็นสัตว์ที่มีเขา (antler) เฉพาะตัวผู้ โคนเขา (pedicle) ยาว ลำเขา (beam) สั้น และไม่แตกกิ่งก้านสาขา เขารับ (brow antler) มีขนาดสั้นมากและไม่แตกกิ่งก้านสาขาเช่นเดียวกัน มีการผลัดเขา (deciduous) แต่ไม่เป็นไปโดยสม่ำเสมอ ขนาดต่างๆ ไปจะเท่ากับสุนัขไทย หรือโตกว่าเล็กน้อย หรือขนาดของหัวรวมกับลำตัวยาวประมาณ 90-110 ซม. หางยาว 17-20 ซม. สูงถึงไหล่ 25-30 ซม. และมีน้ำหนักประมาณ 20-28 กิโลกรัม เก้งเป็นสัตว์ที่มีขนค่อนข้างสั้น สีของขนโดยทั่วไปเป็นสีน้ำตาลแดง สีจะเข้มขึ้นบริเวณด้านบนหรือหลัง และจะจางลงบริเวณด้านล่างของลำตัว ใต้ท้อง ใต้หางและด้านในของขาจะเป็นสีขาว ใบหน้าสีเข้ม และมีสันนูนจนถึงโคนเขา ปกติจะอาศัยอยู่ในป่าเกือบทุกชนิด แต่พบมากบริเวณรอยต่อ (ecotone) ของป่าดิบและทุ่งหญ้า เช่น ป่าดงดิบ (evergreen forest) และป่าเต็งรัง (dry dipterocarp forest) และพบมากในบริเวณป่าผสม (mixed deciduous forest) เก้งกินใบไม้ และผลไม้ป่าบางชนิดเป็นส่วนใหญ่ จะกินหญ้าบ้าง ก็แต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น มักจะอยู่โดดเดี่ยว ยกเว้นฤดูผสมพันธุ์หรือในฤดูหนาว หรือประมาณเดือนธันวาคม – กุมภาพันธ์ ออกลูกครั้งละตัวในช่วงฤดูฝนหรือประมาณเดือน มิถุนายน – สิงหาคม โดยตั้งท้องนาน 6 เดือน อายุประมาณ 2 ปี จึงจะโตเต็มที่ และอายุยืนประมาณ 10 ปี

เก้งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองประเภทที่ 2 หรือสัตว์ป่าที่ตามปกติคนใช้เนื้อเป็นอาหารหรือล่าเพื่อเกมส์กีฬา ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2523) ออกตามความในมาตรา 4 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 เก้งเป็นสัตว์ป่าที่คนนิยมล่ากันเพื่อใช้เนื้อเป็นอาหาร ปีหนึ่งๆ จะถูกล่าออกจากป่าเป็นจำนวนมากและมักจะเป็นการล่าโดยทำให้ตายและไม่คำนึงว่าจะเป็นตัวผู้หรือตัวเมีย และอยู่ในช่วงฤดูผสมพันธุ์

หรือไม่ การล่าดังกล่าวมาแล้วเป็นการล่าที่ผิดกฎหมายทั้งสิ้น ยกแก่การควบคุมของเจ้าหน้าที่และคาดว่าอีกไม่ช้าก็อาจจะหมดจากป่าและสูญพันธุ์ไปในที่สุด สมควรจะได้มีการเพาะเลี้ยงเพื่อทดแทนกับที่ได้ถูกล่าออกไปจากธรรมชาติ นอกจากนี้อาจจะเป็นผลในคุณค่าทางเศรษฐกิจอันเป็นคุณค่าหนึ่งของสัตว์ป่าอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ ก็เพื่อที่จะให้ทราบเรื่องราวทางชีววิทยาของแก้ง เช่น กิจวัตรประจำวัน การสืบพันธุ์ การเติบโต และโดยเฉพาะในเรื่องของการกินอาหารตามธรรมชาติ รวมทั้งเพื่อที่จะให้ทราบคุณค่าทางอาหารธรรมชาตินั้นว่าจะเพียงพอหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับอาหารมาตรฐานของสัตว์เลี้ยงทั่วๆ ไป อันจะได้ประยุกต์หรือเติมคุณค่าทางอาหารให้แก้ง นอกเหนือจากอาหารตามธรรมชาติดังกล่าว โดยให้เป็นลักษณะคล้ายอาหารเสริม ซึ่งจะเป็นการประหยัดและลดต้นทุนในการเลี้ยงแก้งดีกว่าที่จะใช้อาหารมาตรฐานอย่างเดียว นอกจากนี้อาจจะใช้ข้อมูลในการกินอาหารตามธรรมชาติของแก้งดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการจัดการสัตว์ป่าในพื้นที่ตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดีต่อไป